

Nr 18

Utlåtande i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser för återlån från de allmänna pensionsfonderna.

Andra lagutskottet har till behandling förehaft sex inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

1. de likalydande motionerna nr 39 i första kammaren av herr *Hansson, Gustaf Henry*, samt nr 52 i andra kammaren av herr *Magnusson* i Borås m. fl., angående återlån från ATP-fonderna,

2. de likalydande motionerna nr 597 i första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* samt nr 723 i andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.*, angående återlån från allmänna pensionsfonden,

3. de likalydande motionerna nr 601 i första kammaren av herr *Hilding m. fl.* samt nr 726 av herr *Jönsson* i Ingemarsgården, om vidgad rätt till återlån från allmänna pensionsfonden.

Motionsyrkandena

I *motionerna I: 39* och *II: 52* har yrkats "att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa,

dels om förslag till sådan ändring av reglementet för allmänna pensionsfondens förvaltning att arbetsgivare erhåller möjlighet att för återlån få utnyttja de ATP-avgifter som inbetalats under loppet av de fem senast förflutna åren och att återlån skall få ske upp till 75 % av inbetalda avgifter;

dels ock om en utredning rörande

- a) utsträckande av amorteringstidens längd för återlån till 20 år,
- b) anpassning av räntenivån för lånen till kreditinstituten till gängse inlåningsränta".

I *motionerna I: 597* och *II: 723* har yrkats "att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning och förslag

a. angående en reformering av bestämmelserna för återlån från allmänna pensionsfonden så att de mindre och medelstora företagen samt jord- och skogsbrukets kreditbehov bättre kan tillgodoses;

b. angående formerna för dispositionen av medel ur allmänna pensionsfonden för en aktivering av lokaliseringspolitiken i enlighet med vad i motionen anförts".

I *motionerna I: 601* och *II: 726* har yrkats "att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag om sådan ändring av reglementet för allmänna

Bihang till riksdagens protokoll 1964. 9 saml. 2 avd. Nr 18

pensionsfondens förvaltning att återlånerätt får ackumuleras under fem år samt att amorteringstiden för återlånen utsträcks till 20 år”.

Beträffande de skäl motionärerna åberopat till stöd för sina yrkanden får utskottet, i den mån redogörelse härför icke lämnas i det följande, hänvisa till motionerna II: 52, II: 723 och II: 726.

Gällande bestämmelser m. m.

Avgifterna till den allmänna tilläggs pensioneringen inbetalas till *allmänna pensionsfonden*. Fondens tillgångar skall enligt *reglementet för fondens förvaltning* placeras dels i vissa slag av obligationer och skuldförbindelser, dels såsom lån till kreditinrättningar. De kreditinrättningar, som kan få låna pengar av fonden, är riksbanken, bankaktiebolag, postsparbanken, postgirot, sparbank, centralkassa för jordbrukskredit, Sveriges allmänna hypoteksbank, Svenska skeppshypotekskassan samt annan av Konungen godkänd kreditinrättning.

Förutsättning för att kreditinrättning skall få låna pengar i fonden är att inrättningen i sin tur utlånat motsvarande belopp till den som erlagt pensionsavgift och att den erlagda avgiften uppgår till minst dubbelt så mycket som lånet. Lägsta belopp som kreditinrättning på detta sätt får återlåna är 500 kronor. Det betyder, att om de för ett år inbetalda pensionsavgifterna inte uppgår till 1 000 kronor återlån inte kan komma i fråga.

Räntan på lån från fonden till kreditinrättningen skall i regel med en halv procent överstiga högsta av bankerna tillämpade inlåningsränta. Några bestämmelser om vilken ränta som skall tillämpas mellan kreditinrättningen och den som återlånar inbetalade pensionsavgifter finns inte, utan räntans storlek är vid dessa lån beroende av parternas överenskommelse.

Likaså beror det på överenskommelse mellan kreditinrättningen och den enskilde om något lån över huvud taget skall ske. Denna fråga får kreditinrättningen pröva efter bankmässiga grunder, eftersom banken har att själv stå risken för att den enskilde inte förmår återbetala sitt lån.

Återlån från fonden skall av kreditinrättningen amorteras på tio år.

Rätten till återlån på grund av avgiftsinbetalning uppstår först året efter avgiftsbetalningen.

Om fondmedlens förvaltning anförde *föredragande departementschefen i propositionen nr 100 till 1959 års riksdag*:

Fondmedlen skall givetvis förvaltas på det sätt som bäst gagnar tilläggs pensioneringen. Pensionsfonden bör följaktligen placeras så att den ger god avkastning under betryggande säkerhet. Verksamheten bör emellertid bedrivas under sådana former att fondstyrelserna inte behöver skaffa sig en vidlyftig administration för kreditprövning och låneförvaltning.

I likhet med vad pensionskommittén föreslog bör en betydande del av fondmedlen i form av återlån gå tillbaka till dem som erlagt pensionsavgifterna. Det nyss anförda medför, att man för denna verksamhet får anlita banker och andra kreditinstitut.

Vid utformningen av reglerna för återlån har jag i olika hänseenden avvikit från kommittéförslaget i syfte att vidga återlånemöjligheterna. Var och en som erlagt pensionsavgift för ett visst år skall året därpå kunna söka återlån med upp till 50 procent av avgiftsbeloppet. Denna gräns skall komma till användning redan från början; kommittéförslaget hade en gräns vid 40 procent avseende första årets avgiftsbetalning. Lånens löptid skall kunna uppgå till tio år — utan den av pensionskommittén förordade begränsningen till fall då inteckningssäkerhet kan presteras. Om räntesatsen för återlån får överenskommelse träffas mellan kreditinrättningen och låntagaren. Då återlånen är avsedda som ett led i företagens kapitalförsörjning, kunde det synas naturligt, att endast lån av något större omfattning skulle komma i fråga. Med hänsyn främst till småföretagarna föreslår jag emellertid att lånegränsen sättes så lågt som vid 500 kronor och att företagare därjämte skall kunna räkna samman pensionsavgifterna för sig och sina anställda för att komma över denna gräns.

Kreditinrättningen skall äga rätt att för utgivet återlån erhålla motsvarande belopp i lån från den fondstyrelse, som förvaltar sådana pensionsavgifter som låntagaren erlagt. I överensstämmelse med kommittéförslaget innebär reglerna om räntesatsen för sådana lån bland annat att räntan, om inte bunden räntesats avtalas, skall ligga en halv procent över den högsta allmänt förekommande ränta som bankerna tillämpar för dem som sätter in penningmedel.

De fondmedel, som inte tas i anspråk för återlån, skall i överensstämmelse med kommittéförslaget placeras i obligationer och förlagsbevis. Därutöver förordar jag emellertid, att placering skall kunna ske även i andra skuldförbindelser, nämligen sådana som är utfärdade av staten, kommuner m. fl. och av vissa kreditinrättningar såsom banker, sparbanker och centralkassor för jordbrukskredit samt vissa andra kreditinstitut. Även kreditinstitut som nybildas för att tillgodose näringslivets behov av långfristig kredit bör enligt min mening här kunna komma i fråga.

I *motioner* till 1960 års riksdag yrkades liberalare regler i fråga om möjligheterna att använda pensionsmedlen för företagens kapitalförsörjning.

I sitt av riksdagen godkända *utlåtande nr 6 år 1960* anförde *andra lagutskottet*:

Bestämmelserna om återlån av inbetalda avgifter antogs så sent som i föl och har endast varit i tillämpning sedan årsskiftet. Innan erfarenheter vunnits av deras verkningar i olika hänseenden, bör de inte ändras. Det kan härvid erinras om att man vid utarbetandet och antagandet av bestämmelserna förutsatt att en omprövning av dem kunde bli erforderlig vid slutet av 1960-talet. Utskottet finner med hänsyn härtill inte skäl biträda de i motionerna I: 448 och II: 551, I: 461 och II: 579 samt I: 462 och II: 549 framställda önskemålen om liberalare återlåneregler.

Även *1961 års riksdag* hade att taga ställning till motionsyrkanden med samma syfte. Yrkandena avslogs under motivering att erfarenheter ännu icke vunnits av de nuvarande reglernas verkningar (*andra lagutskottets utlåtande nr 56*).

Frågan om återlånereglerna behandlades i anledning av *motioner* även av

1962 och 1963 års riksdagar. I sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 13 år 1962 anförde andra lagutskottet bland annat.

Det i motionerna I: 295 och II: 362 väckta förslaget att företagarna skall få betala ATP-avgifterna med revers skulle, såsom riksförsäkringsverket framhållit i sitt remissyttrande, kunna leda till avsevärda förluster för fonden om inte full garanti förelåg för reversernas betalning. Avgifter inbetalas av omkring 350 000 personer. En prövning och kontinuerlig kontroll av dessas kreditvärdighet skulle nödvändiggöra en utomordentligt stor administrativ apparat. Även kontrollen av avgiftsskyldighetens fullgörande skulle kompliceras. På grund härav finner utskottet icke skäl biträda motionärernas förslag om avgiftsbetalning med revers.

De nuvarande återlänereglerna är, såsom utskottet framhållit vid behandling av motioner av samma innebörd vid 1961 års riksdag, inte i alla avseenden helt ändamålsenliga. Emellertid har återlänereglerna varit i tillämpning endast från och med 1960 års ingång. Erfarenheter i någon större utsträckning av reglernas verkningar har därför ännu icke vunnits. Med hänsyn härtill avstyrker utskottet motionärernas förslag.

I sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 2 år 1963 anförde andra lagutskottet, att frågor om ändringar av återlänereglerna varit föremål för bedömning av riksdagen under åren 1960, 1961 och 1962. Vid dessa tillfällen hade uttalats, att erfarenheter i någon större utsträckning av reglernas verkningar ännu icke vunnits. Yrkandena om ändring av reglerna hade därför icke kunnat bifallas. Enligt utskottets mening förelåg icke skäl till ändrat ställningstagande.

Utskottet

Tilläggs pensioneringen finansieras genom avgifter, vilka inflyter till den allmänna pensionsfonden. Fondens tillgångar skall enligt reglementet för dess förvaltning placeras dels i vissa slag av obligationer och skuldförbindelser och dels som lån till kreditinrättningar. Förutsättningen för att kreditinrättning skall få lån ur fonden är att inrättningen i sin tur utlånar motsvarande belopp till företagare som erlagt pensionsavgift. Lånet får uppgå till högst hälften av den erlagda pensionsavgiften. Det lägsta belopp som på detta sätt får återlånas är 500 kronor. Om de för ett år inbetalda pensionsavgifterna inte uppgår till 1 000 kronor kan återlån alltså inte komma i fråga. Räntan på kreditinrättningens lån från fonden skall i regel överstiga högsta av bankerna tillämpade inlåningsränta med en halv procent. Några bestämmelser om vilken ränta som skall tillämpas mellan kreditinrättningen och den som återlånar inbetalade pensionsavgifter finns inte, utan räntans storlek är vid dessa lån i huvudsak beroende av den säkerhet som kan erbjudas. Återlån från fonden skall av kreditinrättningen amorteras på tio år. Lån kan erhållas först året efter det ATP-avgift erlagts.

I förevarande motioner uttalas önskemål om ändringar av dessa regler i flera avseenden. I motionerna I: 597 och II: 723 hemställs om utredning i syfte

att möjliggöra överlåtelse av återlånarätt för att tillgodose gemensamma kreditanspråk för grupper av återlåneberättigade. Motionärerna framhåller också att ATP-fondernas roll som kreditgivare bör uppmärksammas vid en aktivering av lokaliseringpolitiken. Vidare föreslås i dessa motioner liksom i motionerna I: 39 och II: 52 sänkning av minimisumman för återlånarätt, höjning av återlånerätten från 50 till 75 procent av inbetalda avgifter, förlängning av amorteringstiden från 10 till 20 år, rätt till sammanföring av återlånarätt under 5 år samt anpassning av räntenivån för återlånen till kreditinstituten till gängse inlåningsränta hos bankerna. Även i motionerna I: 601 och II: 726 framställes yrkandena beträffande amorteringstiden och sammanföringen av återlånerätten.

Frågor om ändringar av återlånereglerna har varit föremål för bedömning av riksdagen under ett vart av åren 1960—1963. Vid dessa tillfällen har uttalats, att erfarenheter i någon större utsträckning av reglernas verkningar ännu icke vunnits. Yrkandena om ändring av reglerna har därför icke bifallits. Enligt utskottets mening föreligger icke skäl till ändrat ställningstagande.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motioner, nämligen

1) I: 39 och II: 52,

2) I: 597 och II: 723 samt

3) I: 601 och II: 726,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 10 mars 1964

På andra lagutskottets vägnar:

JOHN R. ANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herr Axel Svensson, fru Carlqvist, fru Hamrin-Thorell*, herr Lars Larsson, fru Nilsson, herrar Nyman, Hübinette och fru Olsson*;

från andra kammaren: herrar Anderson i Sundsvall, Odhe*, Rimmerfors, Bengtsson i Varberg, Johansson i Södertälje, Fredriksson, Björkman och Gustavsson i Alvesta.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av fru Hamrin-Thorell, herrar Nyman, Hübinette, fru Olsson, herrar Anderson i Sundsvall, Rimmerfors, Björkman och Gustavsson i Alvesta, vilka ansett,

a) att det avsnitt i utskottet yttrande å s. 5 som börjar med orden "Frågor

om ändringar" och slutar med orden "till ändrat ställningstagande" bort ersättas med text av följande lydelse:

"Reglerna för återlånerätt från ATP-fonderna är, som utskottet vid tidigare riksdagar uttalat, inte i alla avseenden tillfredsställande. I första hand bör reformering av reglerna ske genom att den nu gällande snäva tidsgränsen för återlånerätt vidgas, så att återlånerätten inte förfaller kalenderårsvis utan får ackumuleras under en tid av fem år. Yrkanden av detta innehåll har framförts i motionerna. En sådan ändring av återlånereglerna skulle vara av särskilt värde för mindre företag, där kalenderårsbegränsningen för närvarande i realiteten utestänger dem från återlånemöjligheterna. Ändringen skulle dessutom medföra en administrativ förenkling. Den bör kunna vidtagas utan dröjsmål. Utskottet föreslår att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om förslag till här angiven ändring av reglementet för den allmänna pensionsfondens förvaltning.

Även i vissa andra hänseenden, såsom i fråga om amorteringstidens längd och om procentsatsen för återlån, är en mindre restriktiv utformning av återlånereglerna förtjänt av överväganden. Utskottet utgår från att sådant övervägande kommer att ske vid den översyn av förvaltningsreglerna för allmänna pensionsfonderna, som utskottet förutsätter skall komma till stånd. Motioner härom kommer utskottet att behandla i ett senare sammanhang.

Vad avser den i vissa motioner väckta frågan om möjlighet att medge lån ur ATP-fonderna för lokaliseringssändamål förutsätter utskottet att denna fråga kommer att tas upp till prövning i samband med behandlingen av den proposition ang. lokaliseringspolitik som avses att framläggas under innevarande riksdag."

b) att utskottet bort hemställa,

"A. att riksdagen, i anledning av förevarande motioner, nämligen

1) I: 39 och II: 52,

2) I: 597 och II: 723 samt

3) I: 601 och II: 726,

måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt förslag till sådan ändring av reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning att återlånerätt skall få ackumuleras under fem år; samt

B. att motionerna, i den mån de icke kan anses besvarade genom vad utskottet under A. hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd."